

SAMMEN
OM



Miljøloftet

NOTAT

Til: Styringsgruppa
Fra: Sekretariatet
Kopi: [Fyll inn]

Vedlegg nr. 4

Saksbehandler/telefon:
Aina Haugstad / 977 00 413
Vår dato: 14.02.2024

Sak 10/24 Handlingsprogram 2025 – 2028

Innhold

- Bakgrunn
- Prinsipp om porteføljestyring
- Nærmere om prosess for rullering av Handlingsprogram 2025 – 2028
- Nærmere om finansieringskilder
- Oversikt over prosjekter spilt inn til Handlingsprogram 2025 – 2028
- Oversikt handlingsrom og behov for prioritering
- Forslag til vedtak

Bakgrunn

Prioritering av konkrete tiltak i Miljøloftet skal sikres gjennom den årlige rulleringen av fireårige handlingsprogram som skal utarbeides og behandles av styringsgruppen, fylkestinget, bystyret og kommunestyret i kommunene. Det skal sikres en geografisk fordeling av tiltak i hele avtaleområdet. Prioritering skal skje etter prinsipp om porteføljestyring med utgangspunkt i best mulig måloppnåelse. Styringsgruppen har mandat til å justere og endre på den prioriterte rekkefølgen til prosjektene i det årlige handlingsprogramarbeidet.

Det er planlagt at styringsgruppen i Miljøloftet vedtar Handlingsprogram 2025 – 2028 den 22. mars 2024. Miljøloftets Handlingsprogram 2025 – 2028 er en viktig input til både stats-, og fylkesbudsjett (2025), og er avgjørende for å sikre midler til prosjekt og tiltak som bidrar til måloppnåelse, der målet om nullvekst i personbiltransporten er overordnet.

Prinsipp om porteføljestyring

Prosjektene i Miljøloftet prioriteres gjennom porteføljestyring. Dette innebærer at prosjektene prioriteres på grunnlag av en helhetlig vurdering basert på bidrag til måloppnåelse, disponible midler, samfunnsøkonomisk lønnsomhet, planstatus og kapasitet på planlegging og gjennomføring. Eventuell kostnadsøkning må håndteres innenfor prosjektporteføljen.

Nærmere om prosess for rullering av Handlingsprogram 2025 – 2028

Prosessen startet i oktober 2023, da det ble åpnet opp for å spille inn prosjekter.

Bergen kommune | Alver kommune | Askøy kommune | Bjørnafjorden kommune | Øygarden kommune
Vestland fylkeskommune | Jernbanedirektoratet | Statens vegvesen | Statsforvalteren i Vestland

Følgende milepæler er oppnådd:

- Prosjektark for nye og eksisterende prosjekter er spilt inn i en ny, digital løsning (frist 1 des. 2023).
- De geografiske arbeidsgruppene har gjort en faglig vurdering av de innspilte prosjektene basert på modenhet og måloppnåelse (4. jan.)
- Samordningsfunksjonen har hatt en kvalitetssikringsrunde på prosjektarkene, og levert en samlet vurdering av modenhet og måloppnåelse av prosjektene i porteføljen til prioriteringsrådet
- Prioriteringsrådet har fått oversikt over handlingsrom i post 30 og i det fylkeskommunale bidraget, og en overordnet oversikt over de andre finansieringskildene (12. jan.)

Følgende arbeid pågår:

- Kvalitetssikring og oppdatering av prosjektark og tallmaterialet
- Utarbeiding av dokumentet Miljøløftet prosjektportefølje 2023
- Prioriteringsrådet gjør seg kjent med nye prosjekter, og endringer fra Handlingsprogram 2024–2027, og forbereder seg til møtet om prioritering av prosjekter og utarbeidelse av forslag til nytt handlingsprogram (11. mars)

Milepæler som gjenstår:

- Ferdigstilt, og oppdatert beslutningsunderlag
- Styringsgruppen orienteres om prosessen og får en overordnet oversikt over innspilte prosjekter, handlingsrom, og behov for prioriteringer (styringsgruppemøte 21. feb)
- Forslag til prioritering av prosjekter og tiltak i Handlingsprogram 2025–2028 foreligger (utarbeides av prioriteringsrådet 11. mars). Prinsippene for porteføljestyring legges til grunn for vurderingene.
- Handlingsprogram 2025–2028 vedtas (styringsgruppemøte 22. mars)

Modenhet

Arbeidsgruppene vurderer modenhet til et prosjekt basert på kriteriene vist i tabell 1. Prosjektene vurderes på bakgrunn av innholdet i prosjektarkene, eller etter prinsippet om «beste tilgjengelige informasjon». Prosjekter med høy modenhet bærer mindre risiko og usikkerhet enn prosjekter med lav modenhet.

Vurdering modenhet		
Modenhet	Kriterier	Poeng
Høy modenhet	<ul style="list-style-type: none"> • Prosjektet har vedtatt reguleringsplan. • Prosjektet vil med stor sannsynlighet ha vedtatt reguleringsplan innen år 0* i handlingsprogrammet • Prosjektet trenger ikke reguleringsplan. • Det er ellers ingen forhold som kan hindre snarlig oppstart. 	3 poeng
Middels modenhet	<ul style="list-style-type: none"> • Prosjektet er i formell planprosess. • Prosjektet vil med stor sannsynlighet ha formell planoppstart innen år 0* i handlingsprogrammet, og må ha planoppstart og forventet vedtak innen år 2 i HP** • Det er enkelte forhold som gjør at prosjektet ikke kan starte snarlig, men som kan løses innen de første årene av handlingsprogramperioden. 	2 poeng
Lav modenhet	<ul style="list-style-type: none"> • Prosjekter på idéstadiet. • Prosjekter uten nær forestående oppstart av formell planprosess. • Det er andre forhold som er til hinder for oppstart, og som ikke forventes å bli løst innen de første årene av handlingsprogramperioden. 	1 poeng

Tabell 1

Måloppnåelse

Arbeidsgruppene vurderer måloppnåelse til et prosjekt etter kriteriene vist i tabell 2. Prosjektene vurderes på bakgrunn av innholdet i prosjektarkene, eller etter prinsippet om «beste tilgjengelige informasjon».

Prosjektets bidrag til nullvekstmålet ligger til grunn for enkeltvurderingene. Prosjektene vurderes relativt til geografi. Det betyr for eksempel at hva som er høy/ middels/ lav ÅDT må vurderes relativt til hver kommune.

Vurdering måloppnåelse			
Eksisterende tilbud	Trafikk og nærhet til målpunkt	Sammenheng/helhetlig transportsystem	Poeng
Dårlig/manglende eksisterende tilbud, stort behov for utbedring	Høy eller potensielt høy ÅDT/passasjertall, kort avstand til hovedknutepunkt.	Høy forbedring av transportsystem. «Missing link» med stor avstand til alternativ	3 poeng
Middels eksisterende tilbud, middels behov for utbedring	Middels eller potensielt middels ÅDT/passasjertall, middels avstand til hovedknutepunkt.	Middels forbedring av transportsystem. «Missing link» med kort avstand til alternativ	2 poeng
Godt eksisterende tilbud, lite behov for utbedring	Lav eller potensielt lav ÅDT/passasjertall, lang avstand til hovedknutepunkt.	Lav forbedring av helhetlig transportsystem	1 poeng

Tabell 2

Eksempel på vurdering av modenhet og måloppnåelse:

Tabell 3 viser at begge prosjekter, ABC, og XYZ, har fått høy måloppnåelse av arbeidsgruppen. Likevel viser modenhetsvurderingen at prosjekt XYZ bærer mer risiko og usikkerhet enn prosjekt ABC.

Prosjektnavn	Vurdering modenhet	Vurdering måloppnåelse			
		Eksisterende tilbud	Trafikk og nærhet til målpunkt	Sammenheng/helhetlig transportsystem	Vurdering måloppnåelse, totalscore
ABC	3	3	3	3	9
XYZ	1	3	3	3	9

Tabell 3

Rangering i samordningsfunksjonen

Tabell 4 viser at for hver kommune, stiller samordningsfunksjonen alle prosjektene mot hverandre for å rangere dem, basert på vurderinger av modenhet og måloppnåelse. Prosjektene er sortert etter kommune, og videre baserer denne rangeringen seg på den samlede vurderingen av prosjektenes modenhet og bidrag til måloppnåelse. Det er altså utelukkende disse to vurderingene som innplasserer prosjektene, rekkefølgen på prosjekter med lik sumscore, er tilfeldig. I denne fasen blir ikke økonomi eller finansieringskilde til prosjektene hensyntatt.

XXXX KOMMUNE - Prosjekt		
rangering i Samordningsfunksjonen		
Prosjektnavn	Modenhet	Måloppn.
ABC	3	9
DEF	3	7
GHI	3	7
JKL	3	6
MNO	2	9
PQR	2	9
STU	1	8
VWX	1	9

Tabell 4

Sammenstilling av modenhet, måloppnåelse, og rangering med tilgjengelige midler

Som del av saksunderlaget til prioriteringsrådet, sammenstiller sekretariatet vurderingene fra samordningsfunksjonen, og sorterer prosjektene etter finansieringskilde. Dette avdekker at det innenfor noen finansieringskilder vil være behov for prioritering, mens det for andre finansieringskilder er tilstrekkelig med midler. Sekretariatet synliggjør de områdene det vil være mest behov for drøfting og prioritering. I prinsippet skal eventuell kostnadsøkning håndteres innenfor prosjektporteføljen. Sekretariatet opplyser dermed også om muligheter for å skape handlingsrom innenfor handlingsprogrammet, som prioriteringsrådet kan velge å drøfte.

Handlingsrom kan skapes bl.a. ved å:

- nedprioritere tidligere prioriterte prosjekter i handlingsprogrammet som er uten bindinger (ikke startet), og prioritere opp prosjekter som har høyere modenhet og/ eller måloppnåelse.
- flytte prosjekter uten bindinger (ikke startet) til en annen finansieringskilde der det er disponible midler, så lenge dette oppfyller de angitte retningslinjer for finansieringskildene.
- omprioritere tidligere prioriterte prosjekter som har fått endret forutsetninger (f.eks. et annet kostnadsbilde)
- nedskalere prosjekter, eller gi prosjekter en øvre ramme for finansiering i handlingsprogrammet.

Prioriteringsrådet drøfter og utarbeider et konkret forslag til et balansert handlingsprogram til styringsgruppen.

Nærmere om finansieringskildene

Post 30 – Programområdetiltak (statlige midler)

Brukes hovedsakelig på riksvei. Kan brukes til fylkeskommunale og kommunale gange-, sykkel-, og kollektivtiltak av investeringskarakter. Prioritering av fylkeskommunale og kommunale investeringer over Post 30 forutsetter at tiltakene blir vurdert som mer kostnadseffektive/ samfunnsøkonomisk lønnsomme, eller øker måloppnåelse i avtalen, sammenliknet med riksveitiltak.

Prioriteringen av prosjekter over Post 30 i Miljøloftets Handlingsprogram 2025–2028, år 1, er innspill til statsbudsjettet 2025. Viktige momenter i denne forbindelsen er:

- Det er ikke gitt at alle prioriterte prosjekter i handlingsprogrammet får midler fra statsbudsjettet. I 2024 fikk ingen nye prosjekter i Miljøloftets Handlingsprogram 2024–2027 midler over statsbudsjettet. Avviket i Post 30 mellom Miljøloftets Handlingsprogram 2024–2027, og Statsbudsjettet 2024 var på ca. 14 millioner kroner på riksvei, og 45 millioner på kommunal- og fylkesvei.
- Det er sannsynlig at Staten ber styringsgruppen i Miljøloftet om å prioritere prosjektene i Handlingsprogram 2025–2028, etter vedtak. En slik prioritering vil være uavhengig av geografi.

Fylkeskommunalt bidrag

Brukes hovedsakelig til kollektiv, sykkel og gange langs fylkesvei og kommunale veier (kun Bergen). Midlene kan også brukes til investeringer i bybanevogner, infrastruktur for lav- og nullutslippsteknologi i kollektivtrafikken, tiltak i driftsinfrastruktur for kollektivtrafikken, i tillegg til vedlikeholdstiltak av investeringskarakter på fylkesvegnettet i avtaleområdet. Prioritering av prosjekter over det fylkeskommunale bidraget i Miljøloftets Handlingsprogram 2025 – 2028, år 1, er et viktig innspill til fylkesbudsjettet 2025.

Post 66 – Belønningsmidler

Belønningsmidler kan deles i tre hovedområder for bruk:

- Belønningsmidler til kommunene
- Belønningsmidler til drift kollektiv (Skyss)
- Regjeringens bompenggeavtale (i Miljøloftet skal disse midlene gå til bybanen og til reduserte billettpriser)

Post 63 – Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekt

Bybanen byggetrinn 4 ble omfattet av denne ordningen. Det pågår arbeid mellom partene for å få Bybanen byggetrinn 5 inkludert i denne finansieringskilden i Handlingsprogrammet 2025 – 2028. Finansiering av prosjektet gjennom Miljøloftet forutsetter en tilleggsavtale til byvekstavtalen.

Bypakke Bergen (Prop 11S)

Bybanen byggetrinn 4 ble omfattet av denne ordningen. Det pågår arbeid mellom partene for å få Bybanen byggetrinn 5 inkludert i denne finansieringskilden i Handlingsprogrammet 2025 – 2028. Finansiering av prosjektet gjennom Miljøloftet forutsetter en tilleggsavtale til byvekstavtalen.

Oversikt over prosjekter spilt inn til Handlingsprogram 2025 – 2028

Det var spilt inn totalt 111 prosjekter til Handlingsprogram 2025 – 2028:

- 22 prosjekter er helt nye prosjekter som ikke tidligere har vært spilt inn. Av disse, er det åtte prosjekter som ikke har registrert informasjon på kostnad (sum null), og er prosjekter som er hovedsakelig i konseptfase. Disse kan være aktuelle å vurdere i fremtidige rulleringsprosesser.
- 10 prosjekter har vært spilt inn tidligere, men har ikke blitt prioritert i tidligere handlingsprogram. Av disse, er det fire prosjekter som ikke har registrert informasjon på kostnad (sum null)
- 79 prosjekter er spilt inn og prioritert fra før. Av disse er det fem prosjekter som ikke har registrert informasjon på kostnad (sum null).
- Det er spilt inn 12 nye prosjekter i Bergen kommune, seks i Øygarden og to i Alver. Det er to prosjekter som går på tvers av kommunegrensene.

Det pågår fortsatt kvalitetssikringsarbeid på innspilte prosjektark.

Oversikt over handlingsrom og behov for prioritering

Det er ulikt handlingsrom for de ulike finansieringskildene. Det må understrekes at det fortløpende jobbes med kvalitetssikring, samordning, indeksering av tallene, samt korrigerende av feil i prosjektarkene. Det som fremkommer i dette notatet, er foreløpige tall.

Det må også understrekes at det i samarbeidet har vært et ønske fra partene at det spilles inn nye prosjekter. Det har vært et mål å ha flere prosjekter å velge mellom, for å legge til rette for at det er de

virkelig gode prosjektene som bidrar til høy måloppnåelse, som får finansiering gjennom Miljøloftet. Det er derfor ikke et motsetningsforhold mellom et høyt antall innspilte prosjekter i porteføljen, og tilgjengelige midler innenfor avtaleperioden. Et høyt antall prosjekter fordrer imidlertid streng prioritering ved rullering av handlingsprogrammet. Styringsgruppen er ansvarlig for å vedta et balansert handlingsprogram basert på et konkret og balansert forslag fra prioriteringsrådet.

Oversikt Post 30

Handlingsrommet for å prioritere prosjekter finansiert av Post 30 er svært begrenset i rulleringen av HP 25-28. Det er foreløpig denne finansieringskilden som har størst behov for drøftinger og vurderinger i prioriteringsrådet. Selv om det sammenlagt finnes midler til nye tiltak etter tidligere bevilgninger, er summen av nye innspilte prosjekter større enn det som er tilgjengelig for finansiering. Dette gjelder hovedsakelig for Bergen og Øygarden kommuner.

Tabellen under viser en oversikt over total finansiering, tidligere bevilgninger, og tilgjengelig finansiering fordelt per kommune. Den siste kolonnen viser tilgjengelige midler til nye tiltak, dersom man ser bort fra alle prosjekter uten bindinger (ikke-igangsatte prosjekter) fra gjeldende handlingsprogram. *Merk at tabellen ikke inkluderer post 30-delen av bybanen byggetrinn 5.*

Bergen kommune har ikke midler til nye tiltak etter tidligere bevilgninger. Med en deficit på 176 mill. etter tidligere prioriteringer, og et behov i de nye prosjektene som er spilt inn på 112 mill., er den totale deficiten til Bergen kommune på ca. 288 mill. Om man ser bort fra alle prosjekter uten bindinger (ikke-igangsatte prosjekter) fra gjeldende handlingsprogram i Bergen, er det 1 mrd. tilgjengelig innenfor avtaleperioden.

Øygarden kommune har 232 mill. tilgjengelig etter tidligere prioriteringer, men har spilt inn nye prosjekter for til sammen 382 mill. til vurdering for HP 25-28. Dette fører til en deficit på 150 mill. Om man her ser bort fra ikke-igangsatte prosjekter, har Øygarden 418 mill. tilgjengelig.

Alver, Bjørnafjorden og Askøy har tilgjengelige midler for resten av avtaleperioden. Disse kommunene har ikke spilt inn nye prosjekter på Post 30 til HP 25-28.

Post 30 Programområde midler	Sum tilgjengelig finansiering	Sum tidligere prioritering fra HP 24-27	Tilgjengelig til nye tiltak hele perioden	Sum alle nye innspilte prosjekt HP 25-28	Tilgjengelig etter innspill HP 25-28	Tilgjengelig til nye tiltak etter å ha fjernet bindinger
Bergen	3 643	3 819	-176	112	-288	1 033
Alver	377	184	193	-	193	306
Askøy	380	359	20	-	20	211
Bjørnafjorden	319	178	142	-	142	178
Øygarden	495	262	232	382	-150	418
Sum	5 214	4 802	412	494	-82	2 146

tall i 2024 kr. x1000000

Oversikt fylkeskommunalt bidrag

Indeksering av det fylkeskommunale bidraget for rulleringen av HP 25-28 er gjort basert på SSB sin indeks (2020-2023), og på forventet indeks oppgitt av VLFK for 2024 (4%). Tabellen under viser at det ikke er tilstrekkelige midler til å dekke alle innspilte prosjekter (eksisterende og nye) gjennom hele avtaleperioden, og at det mangler 64 mill. Det er dermed behov for prioritering av prosjekter innenfor denne finansieringskilden.

Fylkeskommunalt bidrag	
VLFK midler i byvekstavtalen (2020-2029)	3 341
Regnskap 2020-2022	758
HP i 2023 og 2024	642
Tilgjengelige fylkeskommunale midler i perioden 2025-2029	1 941
Prosjekter i HP 24-27	1 953
Inspill nye prosjekt HP 25-28	52
Tilgjengelige midler	-64

Tall x 1000000

Øvrige finansieringskilder

Når det gjelder Post 66 belønningsmidler, forbereder sekretariatet en mer detaljert gjennomgang til neste møte med prioriteringsrådet. Bruken av Post 63 og bompengemidler i HP 25-28 er avhengig av pågående arbeid for å inkludere Bybanen BT5 i HP25-28. Finansiering av prosjektet gjennom Miljøløftet forutsetter en tilleggsavtale til byvekstavtalen.

Forslag til vedtak

Styringsgruppen tar saken til orientering. Styringsgruppen slutter seg til videre prosess for HP 25-28.